

DOKUMENT SYNODU ČCE

usnesení č. 12 z 4. zasedání 30. synodu ČCE

Komise pro studium vztahů křesťanů k Židům předložila synodu návrh prohlášení O vztahu křesťanů k Židům přepracovaný na základě podnětu vzešlých z roční diskuse ve sborech o témž dokumentu, předloženém k diskusi 3. zasedání 30. synodu ČCE.

V následujícím dokumentu jsou zapracovány i připomínky vzešlé z rozpravy na 4. zasedání 30. synodu.

PROHLÁŠENÍ SYNODU ČCE O VZTAHU KŘEŠŤANŮ K ŽIDŮM¹

Kvůli Siónu nebudu zticha,
kvůli Jeruzalému si nedopřeji odpočinku... (Iz 62,1a)

Mnohé křesťanské církve si v posledních desetiletích uvědomují, že musejí vydat počet ze svého vztahu k židovství – počítují to jako dluh vůči Židům i vůči lidem, mezi nimiž žijí, a jako naléhavý úkol pro sebe samé. V následujícím dokumentu předkládá ČCE prozatímní shrnutí svého dosavadního rozhovoru, který se v posledních letech na mnoha úrovních v církvi i v ekumeně vedl.

1. Izrael – Boží lid – Církev²

„Častokrát a rozličnými způsoby mluvil někdy Bůh k otcům...“³ Podle mnohohlasého svědectví Bible jsou těmito „otci“ muži a ženy, kteří patřili k lidu Božímu, lidu vyvolenému – Izraeli. První a rozsáhlejší část naší křesťanské Bible, Starý zákon, je židovským vyličením toho, jak si Bůh Hospodin, stvořitel světa, vyvolil praotce tohoto lidu, jak tento lid vysvobodil z egyptského otroctví, jak s ním prostřednictvím Mojžíše uzavřel smlouvu, daroval mu Tóru a uvedl jej do zaslíbené země, jak jej v této zemi doprovázel, vedl a prostřednictvím proroků napomínal, jak s ním byl i tehdy, když jeho lid o svou zemi přišel, když se do ní navracel a začínal v ní nově. Právě v situaci vnitřního pokušení i vnějšího ohrožení se v Izraeli zrodilo mnohotvárné očekávání, že Hospodin pošle na svět mesiáše, „pomazaného“ zachránce. Nový zákon, druhá část křesťanské Bible, je svědectvím o tom, že tímto mesiášem (řecky *christos*, počestěle Kristus) daným Izraeli, v němž došlo Boží dílo pro člověka svého rozhodujícího naplnění, je Ježíš z Nazaretu. Někteří z těch, kteří se s ním setkali, pochopili dosah jeho ukřižování a vzkříšení jako průlom mesiášského posledního věku, kterým se pozvání k účasti na Božím díle ve světě nyní týká lidí ze všech národů. Otevřeli tedy společenství kristovské víry každému, aniž by se napřed musel stát Židem. Církev, jak nazýváme toto společenství kristovské víry, se brzy rozšířila po velké části tehdy známého světa. Záhy ji tvořili a až podnes tvoří převážně věřící pohanského původu. K tomuto společenství kristovské víry patříme i my. Věříme, že si z nás Hospodin, Bůh Izraele, v Kristu učinil „spoluobčany svatých a domácí Boží“, ⁴ takže se k němu můžeme s důvěrou obracet jako ke svému nebeskému otci.

2. Kdo patří k Božímu lidu?

Vznik Církve je však od počátku poznamenán sporem o to, zda je toto „rozšířené pozvání“ k účasti na vyvolení Božím oprávněné či nikoli. Mezi Židy převládl po zboření jeruzalémského chrámu v roce 70 n.l. a během následujících staletí směr charakteristický svým úsilím o konkrétní podobu poslušnosti Hospodinovy Tóry v její

1 Bereme vážně převažující židovské pojetí, podle něhož jde v případě Izraele, resp. Židů, o nerozlučnou jednotu národní i konfesní – na rozdíl od novověké evropské kultury, která oba aspekty přísně odlišuje. Proto píšeme velké písmeno nejen tam, kde u termínu "Žid" převažuje význam příslušnosti národní, nýbrž i tam, kde jde o příslušnost k tradici či komunitě židovské víry.

2 Církví s velkým počátečním písmenem rozumíme všeobecnou církev Kristovu a nikoli jednu její dílčí "jednotu." Analogicky tomu pak hovoříme také o Synagoze jako souhrnném označení židovstva po zboření jeruzalémského chrámu v roce 70 n. l.

3 Žid 1,1

4 Ef 2,19

písemné i ústní podobě.⁵ Tato tradice v Ježíši z Nazaretu mesiáše nevidí. Příčinou rozchodu Církve a Synagogy nebyla v prvním století jen otázka *christologická* („Byl Ježíš mesiáš nebo ne?“), nýbrž mnohdy ještě výraznější otázka *eklesiologická* („Kdo tedy nyní tvoří Boží lid“). Polemické okolnosti počátků Církve pak vedly k tomu, že na některých místech Nového zákona znějí výroky, které je možno chápat jako nepřátelské vůči Židům.⁶ Podobně obsahuje i rabínská literatura kritické poznámky na adresu křesťanů.

3. Nezrušené vyvolení Izraele

Pokud jde o nás, věříme, že k Božímu lidu pro zásluhy Ježíše Krista, zaslíbeného mesiáše Izraele také patříme. Svému pozvání k Hospodinu a jeho dílu ve světě rozumíme v souvislosti prorockých zaslíbení Hospodinovy spásy, daných Izraeli i všem národům země⁷. Ježíš jako očekávaný mesiáš Izraele otevřel nový věk. Když nyní přicházíme k Hospodinu, nestáváme se Židy, nýbrž vyhlížíme naplnění Boží spásy ve svobodě a poslušnosti Kristova dvojpříkázání lásky. Božím lidem zůstává ovšem na základě mnohohlasého svědectví Starého⁸ i Nového zákona⁹ také a především Izrael. Boží nezrušené vyvolení Izraele je skutečností platnou i „po Kristu“¹⁰. Boží vyvolení Izraele je činem Boží milosti¹¹ a jako takové se konkrétně a pozitivně týká také zvěstování a služby Církve: Izrael, který je v Židech uprostřed světa přítomen až po naši současnost, je znamením Boží věrnosti. Stejná Boží milost vyvolila v Kristu i nás, i my se upínáme ke stejné Boží věrnosti.

Cestu Hospodina s Izraelem označuje apoštol Pavel jako tajemství, díky němuž smí „vejít plnost pohanů“.¹² I když Židé ve svém vztahu k Hospodinu odmítají křesťanské pojetí Krista, spatřujeme v tom projev tohoto tajemství, který je pro nás křesťany těžký a zneklidňující. Zároveň v jejich postoji spatřujeme projev věrnosti smlouvě, kterou s nimi Bůh uzavřel. K podstatě křesťanské církve jistě patří misijní poslání.¹³ Církev vznikla „rozšířením pozváním k Božímu království“ (viz odst.1) a toto pozvání má vyřizovat „všem národům.“ Zřetelný – a z naší strany jen velmi nedostatečně naplňovaný – je tento úkol v naší sekularizované společnosti. Jako křesťané jsme ale napořád těmi, kteří byli sami naroubováni na ušlechtilou olivu Izraele.¹⁴ Z těchto důvodů považujeme vztah Církve k Synagoze za bratrský, sdílející společnou naději na příchod Božího království.

4. Slepé uličky

Velmi neblahou úlohu v dějinách církve sehrálo schematické rozdělování biblického svědectví Starého a Nového zákona na protiklad „zákona“ a „evangelia“, jakoby základní funkcí „zákona“ bylo jen usvědčit člověka z neschopnosti žít před Bohem spravedlivě. Takové chápání Písma neodpovídá základnímu důrazu biblické zvěsti, že setkání s živým Bohem je vždy nezaslouženou milostí a současně povoláním k následování. Důraz na nerozdělitelnou jednotu milosti a nároku, „evangelia“ a „zákona“ nacházíme na stránkách Starého i Nového zákona. Právě tradice české reformace, k níž se hlásíme, tuto jednotu vyjadřuje slovy o *zákoně Kristově*.¹⁵

Musíme také odmítnout pozici, která spor o vyvolenost vyřešila pomocí tzv. substitučního modelu. Podle něho jsou prý v čase „po Kristu“ dědici Hospodinova vyvolení i starozákonních zaslíbení jen křesťané, nikoli Židé, kteří Krista nepřijali. Takové pojetí pomíjí jednoznačná zaslíbení daná Izraeli i slova o Hospodinově odpuštění, která se ozývají právě i v kontextu slov kritiky a soudu.¹⁶

5. Tragické konce

Dějiny Církve provázelo jako stín násilí vůči Židům často páchané s odůvodněním, že jde o trest za to, že odmítli Krista. Po staletí pěstovaný nepřátelský postoj vůči Židům významně spoluvytvářel prostředí,

5 Písemnou Tóru představuje v tomto pojetí Starý zákon, ústní Tóru pak tradice, kodifikovaná postupně v průběhu staletí jako Mišna, midrašické (= exegetické a homiletické) sbírky k jednotlivým starozákonním knihám a Jeruzalémský i Babylónský talmud.

6 Označení Ježíšových protivníků jako Židů v evangeliu podle Jana (J 5,18; J 7,11; J 10,31; J 8,31–44), dále Zj 3,9; Ga 2,11–14; Sk 15, v. 13, 14, 19, 20; Sk 21, 26–30

7 Iz 45, 22; Iz 49, 22–23; Za 8, 20–23 aj.

8 Gn 12,2nn; Gn 17,4–14; Gn 35,12; Iz 41,14; Iz 43,1

9 Mt 5,17–20; Mt 22, 34–40; Mk 7, 24–30; Lk 1,54n; J 4,19–22; Ř 9–11; Ř 11, 29

10 Ř 11, 1

11 Dt 7,6n.

12 Ř 11,25

13 Mt 28,19

14 Ř 11,17

15 Viz např. B. Ryba (vyd.), *Sto listů M. Jana Husi*, Praha 1959, Amedeo Molnár, *Bratr Lukáš – bohoslovec jednoty*, Praha 1948, str. 69nn; Amedeo Molnár, Husovo místo v evropské reformaci, in: *Symposium Hussianum Pragense*, Praha 1965, str. 10.

16 Oz 11, 8n; Oz 13,1–4; Iz 1,27; Iz 35,4nn; Iz 49,14–21; Iz 54,7–8; Jr 31,15–21.

z němž vznikl ve 20. století v Německu plán národně-socialistického režimu Židy systematicky vyhubit. Hruzný naplňování tohoto plánu, událost šoa (holokaustu), která měla své širší ideologické a společenské předpoklady i své konkrétní strůjce, bylo tragickým selháním evropské civilizace. Na tomto selhání se svým mlčením podíleli i mnozí křesťané a církve. Teologie, která by událost šoa nebrala kajícím v úvahu, proto již není možná.

6. Fyzická existence

Pro mnoho Židů je kvalitativně novým prvkem ve vztahu k vlastní tradici založení Státu Izrael v roce 1948. Tehdy to byl výsledek momentální konstelace sil v mezinárodním společenství. Šlo také o reakci na událost šoa. Na druhé straně bylo zřízení židovského státu završením úsilí sionistického hnutí, které nebylo vedeno výslovně biblickými motivy. Přesto vidíme vznik židovského státu v souvislosti zápasů, proher, utrpení, tužeb a nadějí lidu Božího, o nichž vypráví Starý a Nový zákon, raně-křesťanská i rabínská literatura. Odmítáme nenávist vůči Židům i Státu Izrael ze strany arabských států. Řada z nich mu hned v okamžiku založení vyhlásila válku, některé v ní pokračují podporou protiizraelského teroru. Rovněž se však odmítáme smířit s bolestným údělem Palestinců. V důsledku války v roce 1948 přišli mnozí o své domovy, po roce 1967 se stali okupovaným národem. Byli zbaveni mnoha občanských práv, především možnosti rozhodovat o svém vlastním politickém uspořádání. Tato situace vede opakovaně k výbuchům násilí, které jen posiluje vzájemnou nesmiřitelnost a končí v bludném kruhu útoku a odplaty. Modlíme se, aby oba národy našly cestu k ke spravedlivému míru, jehož jméno zní v hebrejštině i v arabštině tak podobně.¹⁷

7. Praktické výstupy

Synod vybízí sbory ČCE, aby pod zorným úhlem biblického svědectví pokračovaly v diskusi o vztahu křesťanství k židovství a aby promýšlely otázky a postoje vyjádřené v tomto prohlášení i v podobných dokumentech církví a církevních svazů z poslední doby.¹⁸ Jsme vděční za místa, kde na úrovni sborů dochází k čestnému setkávání s Židy, k projevům respektu a solidarity s židovským společenstvím či k projevům úcty a pozornosti vůči židovským památkám. Doporučujeme následovat příkladu některých sesterských církví v zahraničí, které v církevním roce zavedly zvláštní neděli, věnovanou Izraeli (např. v září, v blízkosti významných židovských svátků).

¹⁷ Hebrejsky *šalóm*; arabsky *salám*.

¹⁸ Např. prohlášení II. vatikánského koncilu *"Nostra aetate"* o postoji církve k mimokřesťanským náboženstvím v roce 1965, usnesení zemské synody Evangelické církve v Porýní K *obnovení vztahu křesťanů a Židů* v roce 1980 a později dalších zemských církví v Německu i jinde v Evropě, dokument vatikánské Komise pro náboženské vztahy s judaismem *Pamatujme – zamyšlení nad šoa* z roku 1998, dokument leuenerského společenství *Církev a Izrael – Příspěvek evropských reformačních církví ke vztahu křesťanů a Židů*, přijatý v Belfastu v létě r. 2001 mj. i hlasy zástupců ČCE.